

НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ЕТИКЕТ У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Свиридюк В. П.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов
Київського національного лінгвістичного університету
ORCID ID: 0000-0003-2343-3725

У статті розглянуто проблему навчання мовленнєвого етикету німецької мови як складника міжкультурної ініомовної комунікативної компетентності (МІКК) майбутніх викладачів. Акцентовано на тому, що результативність комунікації залежить від володіння загальноприйнятими нормами спілкування (вітання, знайомство тощо), які забезпечують конструктивне взаєморозуміння. На основі аналізу лінгвістичної літератури виокремлено ключові фонетичні, граматичні та лексичні засоби етикету. Особливу увагу приділено порівняльній характеристиці етикетних формул у німецькій та українській мовах у типових комунікативних контекстах.

Поняття «міжкультурна компетентність» трактується автором як інтегральна риса особистості, що забезпечує здатність ефективно взаємодіяти з представниками інших культур. Вона охоплює уміння розуміти національно-культурні відмінності, традиції, ціннісні орієнтири, звичаї та поведінкові норми інших народів. Міжкультурна компетентність формує готовність поважати культурні особливості, продуктивно використовувати культурні стереотипи та успішно співпрацювати у міжкультурному середовищі.

Подано приклад використання німецькомовного мовленнєвого етикету в процесі формування читацької компетентності здобувачів освіти. Зазначені етикетні особливості мають бути враховані викладачем під час організації освітнього середовища та побудови комунікації зі здобувачами освіти.

Уточнено теоретичні засади функціонування мовленнєвого етикету в контексті міжкультурної комунікації під час формування навичок і вмінь читацької компетентності. Представлено систему мовних засобів німецької мови, необхідних для коректної мовленнєвої поведінки у процесі ведення діалогу з учнями у процесі читання. Висвітлено лінгвофілософські підходи до розуміння мови як носія національного коду, що забезпечує ефективність міжкультурного діалогу. На конкретних прикладах продемонстровано функціонування етикету в педагогічному дискурсі, де постать викладача виступає медіатором у формуванні мовної особистості. Зроблено висновок про значущість невербальних компонентів і культурологічної компетенції як складників національної ідентичності в межах вивчення іноземної мови.

Ключові слова: міжкультурна ініомовна комунікативна компетентність, майбутні викладачі, мовленнєвий етикет, німецька мова, освітній процес, невербальні засоби.

Svyrydiuk V. P. German-language etiquette in developing reading skills of future teachers

The article discusses the problem of teaching German speech etiquette as a component of intercultural foreign language communicative competence (IFLC) of pre-service teachers. It emphasizes that the effectiveness of communication depends on mastery of generally accepted norms of communication (greetings, introductions, etc.) that ensure constructive mutual understanding. Based on an analysis of linguistic literature, key phonetic, grammatical, and lexical means of etiquette are identified. Particular attention is paid to the comparative characteristics of etiquette formulas in German and Ukrainian in typical communicative contexts.

The author interprets the concept of «intercultural competence» as an integral personal characteristic that enables effective interaction with representatives of other cultures. It includes the ability to understand national and cultural differences, traditions, value orientations, customs, and behavioral norms of other peoples. Intercultural competence fosters readiness to respect cultural specificities, to use cultural stereotypes in a productive way, and to collaborate successfully in an intercultural environment.

An example of using German-language speech etiquette in the process of developing learners' reading competence is provided. These etiquette features should be taken into account by the instructor when organizing the educational environment and building communication with learners.

The theoretical foundations of speech etiquette in the context of intercultural communication during the formation of reading skills and abilities have been clarified. A system of German language tools necessary for correct speech behavior in the process of conducting a dialogue with students during reading has been presented. Linguistic and philosophical approaches to understanding language as a carrier of national code, which ensures the effectiveness of intercultural dialogue, are highlighted. Specific examples demonstrate the functioning of etiquette in pedagogical discourse, where the teacher acts as a mediator in the formation of linguistic personality. A conclusion is made about the importance of nonverbal components and cultural competence as components of national identity in the study of a foreign language.

Keywords: *intercultural foreign language communicative competence, pre-service teachers, speech etiquette, German language, educational process, nonverbal means.*

Вступ. Глобалізаційним трансформаціям у всіх сферах життєдіяльності України протиставляється глокалізація, що забезпечує збереження національної ідентичності в процесі історичного поступу держави. Відповідно до державного замовлення, до викладачів закладів вищої освіти, зокрема викладачів іноземної мови і культури (ІМіК), висуваються оновлені вимоги: підготовка фахівців, здатних до швидкої адаптації, подолання професійних викликів та безперервного самовдосконалення протягом життя.

Набуття Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу та інтеграція у європейський освітньо-науковий простір вимагають імплементації стандартів, закріплених у засадничих документах. Ключовими серед них є Педагогічна конституція Європи, Положення про організацію освітнього процесу, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та Рамкова програма з німецької мови професійного спрямування. Водночас, попри фокус на професійних та іншомовних компетенціях, пріоритетним залишається виховання майбутніх викладачів на засадах національної ідеї та в межах діалогу культур.

За відсутності затвердженого галузевого стандарту для магістерського рівня спеціальності А4 «Середня освіта» підготовка фахівців базується на положеннях професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [15]. Компетентності майбутніх викладачів іноземних мов і культур мають відповідати 7-му рівню Національної рамки кваліфікацій, що зафіксовано в Освітній програмі 2025 р. Зокрема, особлива увага приділяється здатності здобувачів вищої освіти аналізувати мовні системи та ефективно розв'язувати комунікативні завдання в особистісній, публічній і професійній сферах у контексті

міжкультурної взаємодії.

Таким чином, соціальне замовлення визначає параметри професійної підготовки майбутніх викладачів ІМіК, які мають не лише вільно володіти іноземною мовою в усіх сферах життєдіяльності, а й формувати світогляд молоді через призму міжкультурної комунікації. Важливим аспектом є реалізація етнолінгвокультурного потенціалу фахівця на засадах національної ідентичності. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває концепція І. Огієнка про «рідномовний обов'язок» громадянина – системну працю над підвищенням культури рідної літературної мови як фундаменту духовності.

Методи та методики дослідження. Методологічну базу дослідження становить сукупність наукових методів. Для обґрунтування культурологічного підходу, побудованого на використанні прецедентних феноменів німецької мови, проведено теоретичний аналіз фахової літератури. Емпіричні методи застосовано для створення методичного інструментарію самоконтролю та для оцінювання рівня сформованості міжкультурної комунікативної компетентності в іншомовному письмі.

Результати. У процесі формування МІКК майбутніх викладачів особливої значущості набуває лінгвофілософська концепція В. фон Гумбольдта. Згідно з його баченням, мова постає не лише інструментом комунікації чи засобом підтримки соціальних зв'язків, а й глибинним феноменом, іманентно притаманним людській природі, що є фундаментом для розвитку духовних сил та світоглядної системи особистості [7]. Основоположними для дефініції МІКК ми вважаємо ідеї неогумбольдтіанця Л. Вайсгербера, який акцентував на визначальній ролі етнолінгвістичної спільноти у процесі опанування мови [26]. Ці

положення становлять теоретичне підґрунтя концепції мовної особистості, що отримала всебічне висвітлення у працях Ф. Бацевича, Л. Струганець, А. Нікітіної, Н. Мовчанюк та інших дослідників.

У методичній літературі акцентується на пріоритетності автентичної комунікації між учителем та учнями, підґрунтям якої є соціальний досвід і духовна культура. Освітній процес розглядається як трансляція культурних надбань наступним поколінням за допомогою конвенційно-дискурсивних засобів. Спираючись на міждисциплінарні напрацювання, А. Нікітіна детермінує спілкування як соціальний процес обміну досвідом, знаннями та результатами діяльності, що втілені в матеріальних і духовних цінностях. Саме комунікація забезпечує відкритість навчального процесу, сприяючи розбудові довірливих відносин, інтенсифікації суб'єкт-суб'єктної взаємодії та встановленню глибокого емоційно-сміслового контакту.

Емоційно-сміслові контакти стають фундаментом для розбудови педагогічного діалогу – ключової ланки у формуванні міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності (МІКК). У межах комунікативної парадигми, яку дослідниця А. Нікітіна [11] екстраполуює на освітній процес у ЗВО, спілкування спрямоване на взаємне вдосконалення суб'єктів навчання. Характерними рисами такого підходу є активна роль учасників у доборі змісту навчання, а також можливість реверсивної взаємодії, за якої суб'єкт вивчення за потреби переходить у позицію суб'єкта викладання.

Ключовим інструментом реалізації іншомовної комунікації є лінгвістичний компонент, що охоплює фонетичну, лексичну та граматичну компетентності. Мовні одиниці різних рівнів відображають багатогранність мови, акумулюючи історичний досвід народу, його національні ціннісні орієнтири, стереотипи та соціокультурний уклад. Ефективна міжкультурна взаємодія вимагає використання соціально детермінованих засобів вираження думки, а також розуміння лінгвоетнокультурних символів, що є мовними репрезентантами ментальності носіїв мови [4].

Мова посідає ключове місце у структурі національно-культурної ідентичності. Вона не

лише слугує інструментом пізнання культури, а й виконує подвійну соціальну функцію: виступає засобом консолідації та комунікації всередині спільноти або ж стає інструментом диференціації та етнокультурного розмежування.

Б. Тарнопольський [19] доводить, що особливості використання мовних засобів під час здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності залежать від низки принципів, які пов'язані з:

- рівнем іншомовної підготовки;
- цілями підготовки;
- віком, етапом навчання;
- контекстом діяльності тих, хто вчиться.

З огляду на обмежений термін вивчення німецької мови (один рік), розвиток МІКК майбутніх викладачів німецької мови має базуватися на прискореному вдосконаленні комунікативних умінь. Ключовим аспектом стає підготовка до професійного та повсякденного діалогу в парадигмі «зустрічі культур», де здобувач освіти опановує навички ефективної комунікації на межі власної та іншомовної ідентичностей через використання мовно-мовленнєвих інструментів для ведення діалогу з учнями.

Загальновідомим є той факт, що лінгвістична база будь-якої мови слугує фундаментом для формування мовної картини світу, виконує функцію соціальної взаємодії у реальних ситуаціях міжкультурного спілкування. Із дотриманням норм функціонування мовних засобів у процесі іншомовного спілкування той, хто вивчає мову, переосмислює себе як мовну особистість, яка повинна розуміти інших і бути зрозумілою для них. Грамотність і чистота мовлення, дотримання літературної нормативної німецької мови є візитною карткою викладача іноземної мови, його комунікативних здібностей як фахівця, так і представника іншої культури, межа якої є лише для усвідомлення і відкриття культур тих країн, мова яких вивчається [17].

Спираючись на працю А. Загнітка та І. Богданової, підкреслимо роль мовленнєвого етикету як репрезентанта лінгвокультурного розмаїття мови. Мовленнєва поведінка суб'єкта у цій концепції постає як динамічне явище, що корелює з обставинами комунікації та осо-

бистісними стосунками комунікантів у різних дискурсивних умовах [7, с. 25].

У науковому дослідженні В. Свиридюк розглядає міжкультурний аспект граматичної компетентності як засіб усвідомлення розбіжностей між українською та німецькою мовами в контексті вербалізації таких цінностей, як скромність, ввічливість, гостинність та доброзичливість [1, с. 45].

Майбутні викладачі як носії культури повинні вміти варіювати мовні засоби для досягнення конкретної мети спілкування, ураховуючи ті синтаксичні та прагматичні можливості іноземної мови, що відсутні в українській, зокрема в іншомовному освітньому середовищі. Наприклад, для ввічливої просьби українською мовою є два варіанти граматично-синтаксичного вираження німецькою мовою: *Дайте, будь ласка, книжку!* – *Geben Sie bitte ein Buch!* або *Würden Sie bitte ein Buch geben!*

Виокремлені мовні засоби становлять лінгвістичний базис формування МІКК і слугують інструментарієм для засвоєння лінгвокраїнознавчих, етнолінгвістичних та культурологічних знань про німецькомовні народи. Вони сприяють розвитку навичок міжкультурної взаємодії у соціально прийнятних та прагматично коректних контекстах. Пріоритетними завданнями професійної підготовки майбутніх викладачів є: ідентифікація соціокультурних чинників, що детермінують вибір мовних одиниць; компаративний аналіз мовленнєвих актів в українській та німецькомовних культурах крізь призму національних цінностей; а також моделювання комунікативної поведінки згідно із соціокультурними нормами країн виучуваної мови [2, с. 428].

Фонетична компетентність викладача німецької мови має слугувати еталоном в освітньому процесі, що передбачає високий рівень нормативності та артикуляційної точності. Водночас допускається можливість незначних відхилень, спричинених об'єктивними зовнішніми обставинами або суб'єктивними чинниками, зокрема психоемоційним станом мовця. К. Reinke характеризує високу ступінь артикуляційної точності таким чином у говорінні на сегментному рівні, а саме: повні форми слів, тобто зменшена

кількість редукованих морфем у словах; асиміляційні процеси та елізії не є яскраво вираженими у потоці мовлення. До супрасегментних ознак U. Hirschfeld відносить сповільнену швидкість мовлення; відносно рівномірний ритм. Нормативне артикулювання та дотримання офіційного стилю літературної вимови є визначальними критеріями професійної придатності майбутніх викладачів, чия діяльність охоплює лекторську роботу, публічні виступи та художню декламацію. Коректні фонетико-орфоепічні параметри мовлення детермінують характер комунікативної поведінки, надають їй культурно-естетичної завершеності та маркують лінгвокультурну ідентичність мовця. У межах міжкультурної взаємодії сформована фонетична компетентність виступає запорукою комунікативної відповідальності, забезпечуючи конструктивний діалог між представниками різних етнолінгвокультур.

Комунікативна поведінка викладача постає своєрідним прототипом сприйняття мовної та культурної картин світу, інтерпретація яких зафіксована у вербальних і невербальних кодах. Дотримуючись етикетних норм та національного кодексу «словесної добропристойності» (за М. Стельмаховичем), педагог репрезентує культурне обличчя нації в освітньому просторі [5, с. 248].

Система мовленнєвого етикету українців та інших представників європейського культурного ареалу охоплює сталі форми вітання, звертання, прощання, а також мовленнєві акти вибачення, подяки, прохання, поради, згоди чи відмови [5]. Дотримання етикетних норм рідною мовою закладає підґрунтя для виходу в міжкультурний простір, де взаємодія реалізується в межах конструктивного діалогу культур.

Проілюструємо коротко мовленнєвий етикет майбутнього викладача німецької мови як структурний компонент МІКК на прикладі словникового тезаурусу для розвитку і формування читацької компетентності здобувачів освіти (табл. 1).

Яскрава індивідуальність, переконливість та енергія педагогічного мовлення формують образ майбутнього викладача як тактовного співрозмовника й активного учасника освітнього процесу. Високий рівень іншомовних

Таблиця 1

Мовленнєвий етикет німецькою мовою під час розвитку читацької компетентності здобувачів освіти

Українська мова	Німецька мова
Вітання	Begrüßung
Добрий ранок! Добрий день! Добрий вечір! Вітаю! Вітаємо!	Guten Morgen! Guten Tag! Guten Abend! Ich heiße Sie (Euch) (herzlich) willkommen!
Anrede	Звертання
Вельмишановна (прізвище вчительки / вчителя) Добрий день (ім'я учня / учениці)	Sehr geehrte Frau....”, Sehr geehrter Herr... Guten Tag Frau (Nachname)», «Hallo Herr (Nachname)» Guten Tag / Morgen (Nachname)
Дорогі читачі!	Liebe Leserinnen und Leser,
Надіє Максимівно, ... Петре Васильовичу, ...	Frau Professor (Nachname), Herr Professor (Nachname),
Давайте вивчимо тему!	Wollen wir das Thema behandeln! Behandeln wir das Thema! Lassen Sie uns das Thema behandeln!
Читач розповідає вірш напам'ять виразно.	Der Leser sagt ein Gedicht ausdrucksvoll auf.
Давайте читати разом. Мені читати два рази?	Lasst uns zusammen lesen. Soll ich einen Satz zweimal lesen?
Після читання можна написати листи до автора або до героя.	Nach der Lektüre kann man Briefe an den Autor, an eine Figur schreiben. (schrieb, hat geschrieben)
Якому словнику ти надаєш перевагу під час читання: друкованому чи онлайн-електронному словнику?	Welches Wörterbuch ziehst du beim Lesen vor: ein gedrucktes Wörterbuch oder ein Online-Wörterbuch?
Прохання	Bitte
У мене є запитання.	Ich hätte eine Frage.
Чи можу я тебе попросити ...?	Darf ich Dich bitten?
Подяка	Dankbarkeit
Дякую!	Danke! Vielen Dank für alles! Herzlichen/Vielen Dank (im Voraus) für alles!

комунікативних умінь вирізняє фахівця як сформовану культуромовну особистість. Вона здатна організувати спілкування з урахуванням етнокультурної специфіки країни, мова якої вивчається, а також побудувати усний чи письмовий дискурс, що відображає ідіоетнічні особливості мовця

Процес формування мовленнєвого етикету в умовах МІКК майбутніх викладачів передбачає опанування психологічного аспекту міжкультурної взаємодії, що закладається в межах аудиторного діалогу між викладачем і студентами, а також під час комунікації із запрошеними носіями німецькомовних культур. Спираючись на концепцію R. Leenen, зазначимо, що взаєморозуміння через комунікативну

поведінку є вищою цінністю, ніж пасивна терпимість чи толерантність [24]. Саме взаєморозуміння дає змогу виокремити особистісно значущий предмет спілкування, що сприяє виникненню емпатії та нівелюванню смислових бар'єрів.

Комунікативна поведінка суб'єктів у процесі усного мовлення часто опосередковується символічними засобами, що вербалізують ставлення, настрій та емпатію, замінюючи невербальні компоненти (жести й міміку). Зокрема, у німецькомовних лінгвокультурах ситуація привітання з успіхом маркується такими національно-специфічними символами, як зображення мухомора, чотирилистої конюшини, сажотруса чи поросяти. Ці знаки-

символи програмують співрозмовника на удачу. У подібному контексті для української культури спільним за семантикою є символ підкови, що виступає когнітивною настановою на успіх і добробут. Такі етнокультурні маркери слугують дієвим засобом візуалізації та оснащення навчального простору, сприяючи формуванню комунікативної компетентності в умовах безпосереднього діалогу між українською та німецькомовними культурами.

Згідно з дефініцією А. Загнітка, мовленнєвий етикет постає як сукупність стійких словесних стереотипів, що відображають національну специфіку спілкування. Правила етикету регулюють комунікативну взаємодію на всіх етапах – від ініціації контакту до його припинення. Вибір конкретних формул зумовлюється соціально-психологічними ролями учасників та ситуативними обставинами, притаманними офіційному або приватному дискурсу, зокрема педагогічному [6].

Для забезпечення ефективного контролю та саморефлексії студентів щодо застосування засобів мовленнєвого етикету під час навчання читання розроблено спеціалізований діагностувальний бланк [17]. У межах культурологічного підходу до підготовки майбутніх викладачів німецької мови міжкультурний компонент інтегрується в іншомовну комунікативну компетентність, трансформуючи іншомовну діяльність у складну міжкультурну взаємодію. Використання бланка для самоконтролю протягом навчального року дає змогу студентам системно відстежувати розвиток власних знань і навичок, забезпечуючи свідому корекцію комунікативної поведінки

відповідно до норм німецькомовного етикету (табл. 2).

У контексті формування МІКК майбутніх викладачів німецької мови мовленнєвий етикет постає ключовим елементом комунікативно-діяльнісного навчання. Ефективність цього процесу зумовлена активною взаємодією викладача та студентів, що базується на інтеграції мовних засобів та мисленнєво-мовленнєвих операцій. Системна робота над різними формами навчальної діяльності дає змогу виокремити яскраві культурно-специфічні особливості німецької мови, що стають найбільш виразними саме у зіставленні з українським мовним кодом.

Ефективність оволодіння МІКК визначається здатністю суб'єктів навчання дотримуватися етичних стандартів спілкування. Емпатія та толерантність як складники мовленнєвого етикету забезпечують позитивну атмосферу та підвищують якість взаємодії між викладачем і студентом. У межах дискурсивного підходу це стає фундаментом для подолання психологічних бар'єрів та успішного засвоєння стратегій міжкультурного діалогу.

Висновки. Інтеграція мовленнєвого етикету зокрема в методику формування читачької компетентності сприяє реалізації естетичних та етичних запитів майбутніх викладачів у межах німецькомовного спілкування. Як складник змісту навчання, етикет постає засобом культурної медіації, що забезпечує ефективність взаємодії та глибину взаєморозуміння між представниками різних лінгвокультур.

Комунікативна толерантність у процесі навчання формується завдяки використанню

Таблиця 2

Бланк для самоконтролю рівня сформованості використання мовленнєвого етикету в контексті міжкультурної компетентності

Об'єкти самоконтролю

Згідно з комунікативним аспектом, я вмію:
аналізувати перебіг дискурсу на предмет відповідності висловлювань реаліям конкретного національно-культурного контексту;
реалізовувати когнітивно-комунікативний потенціал у різних сферах взаємодії, урахувавши спільні та відмінні риси національно-культурних феноменів;
дотримуватися стандартів комунікативної поведінки та етикетних норм, притаманних українській та німецькомовним лінгвокультурам;
рефлексувати над ціннісними орієнтирами та світоглядними моделями власної та іншомовних культур;
виконувати роль медіатора (посередника) у міжкультурному діалозі між представниками української та німецькомовних спільнот.

Умовні позначення: *** – умію дуже добре; ** – умію добре; * – треба вдосконалити

автентичного контенту та наочних зразків етичної поведінки. Важливим джерелом таких взірців є художні тексти, що виступають орієнтиром нормативного спілкування. Таким чином, перспективою постає створення навчально-методичних матеріалів, зокрема

методичного портфоліо, для навчання німецькомовного етикету під час формування навичок і вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності, що має оптимізувати оволодіння МІКК та нейтралізувати у комунікантів латентність національної самотності.

Список використаних джерел

1. Безноса А. П. Вивчення мовленнєвого етикету на уроках української мови. URL: <https://salo.li/a70CA80>
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник / О. Б. Бігич та ін. ; ред. С. Ніколаєва. Ленвіт, 2013.
3. Богдан Л. І. Діалог культур та етикет мовлення у процесі викладання іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2013. № 26. С. 30–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_26_10.
4. Боднарчук Т. В. *Sprachetikette der modernen deutschen Sprache* (курс лекцій) : навчальний посібник. ТОВ «Друкарня «Рута», 2019. URL: <https://salo.li/98a54c2>
5. Бондаренко Г. Л. Історія педагогічної риторики : навчальний посібник. Київ : Персонал, 2012.
6. Загнітко А. П. Сучасний лінгвістичний словник. *ТВОРИ*, 2020.
7. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія : навчальний посібник / ред. А. П. Загнітко. 3-є вид. ДонНУ імені Василя Стуса, 2017.
8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / ред. С. Ю. Ніколаєва. Ленвіт, 2003.
9. Ігнатюк Н. А. Навчання ввічливого спілкування на уроках іноземної мови. 2003. С. 94–98. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6499/3/43.pdf>
10. Мовчанюк Н. А. Мовленнєвий етикет викладача іноземної мови як чинник педагогічної майстерності. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 3(28). С. 45–49. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/229856553.pdf>
11. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника : монографія. Ленвіт, 2013.
12. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / упоряд. М. С. Тимошик. 2-е вид. *Наша культура і наука*, 2004.
13. Педагогічна конституція Європи. URL: svitovid6.webnode.com.ua
14. Міністерство освіти і науки України. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text>.
15. Міністерство освіти і науки України. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». 2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia>
16. Рамкова програма з німецької мови професійного спілкування для вищих навчальних закладів України. Ленвіт, 2014.
17. Свиридюк В. П. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи : монографія. Київ : КНЛУ, 2024.
18. Культура мови: від теорії до практики : монографія / Л. Струганець та ін. Львів : Навчальна книга – Богдан, 2015.
19. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2020.
20. Byram M. Teaching culture and language: towards an integrated model. In: Buttjes D, Byram M, eds. *Mediating Languages and Cultures. Towards an International Theory of Foreign Language Education. Multilingual Matters*, 1991. P. 17–30.
21. Demčíšák J. DaF-Unterricht im Online-Bereich: Ein methodischer Wegweiser. *Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave*, 2023. URL: https://duo.germanistik-ucm.eu/wp-content/uploads/DaF-Unterricht-im-Online-Bereich_web.pdf
22. Hirschfeld U. Phonetik im Kontext mündlicher Fertigkeiten. *Babylonia*. 2002. № 11. S. 10–17.
23. Hirschfeld U, Reinke K. Phonetik im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. *Erich Schmidt Verlag*, 2016.
24. Leenen R. Interkulturelles Training: Psychologische und pädagogische Ansätze. In: Straub J, Weidemann A, Weidemann D, eds. *Handbuch interkulturelle Kommunikation und Kompetenz: Grundbegriffe – Theorien – Anwendungsfelder*. Verlag J. B. Metzler, 2007. S. 773–784.

25. Lösener H. Zweimal Sprache: Weisgerber und Humboldt. In: Dutz K, Hrsg. Interpretation und Re-Interpretation. Beiträge zu einem Kolloquium anlässlich des 100. Geburtstag von Johann Leo Weisgerber (1899–1985). *Nodus Publikationen*, 2000. S. 197–212.

References

1. Beznosa, A. P. (n.d.). Vyvchennia movlennievoho etyketu na urokakh ukrainskoi movy [Studying speech etiquette in Ukrainian language lessons]. Retrieved from: <https://salo.li/a70CA80> [in Ukrainian].
2. Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E., et al. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: textbook for students of classical, pedagogical, and linguistic universities] (S. Nikolaieva, Ed.). Lenvit. [in Ukrainian].
3. Bohdan, L. I. (2013). Dialoh kultur ta etyket movlennia u protsesi vykladannia inozemnykh mov [Cultural dialogue and speech etiquette in teaching foreign languages]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia "Pedahohika, sotsialna robota"*, (26), 30–32. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_26_10 [in Ukrainian].
4. Bodnarchuk, T. V. (2019). *Sprachetikette der modernen deutschen Sprache (kurs lektzii): Navchalnyi posibnyk* [Speech etiquette of modern German language (lecture course): Textbook]. TOV "Drukarnia "Ruta". Retrieved from: <https://salo.li/98a54c2> [in Ukrainian].
5. Bondarenko, H. L. (2012). *Istoriia pedahohichnoi rytoryky: navchalnyi posibnyk* [History of pedagogical rhetoric: Textbook]. DP "Vydavnychi dim "Personal" [in Ukrainian].
6. Zahnitko, A. P. (2020). *Suchasnyi linhvistychnyi slovnyk* [Modern linguistic dictionary]. TVORY. [in Ukrainian].
7. Zahnitko, A. P., & Bohdanova, I. V. (2017). *Linhvokulturholohiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Linguoculturology: textbook for university students] (3rd ed.). DonNU imeni Vasylya Stusa. [in Ukrainian].
8. Zahalnoevropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykhovannia, otsiniuvannia (S. Yu. Nikolaieva, Ed.). (2003). Lenvit [Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment]. [in Ukrainian].
9. Ihnatiuk, N. A. (2003). *Navchannia vvichlyvoho spilkuvannia na urokakh inozemnoi movy* [Teaching polite communication in foreign language lessons] (pp. 94–98). Retrieved from: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6499/3/43.pdf> [in Ukrainian].
10. Movchaniuk, N. A. (2015). *Movlennievyy etyket vykladacha inozemnoi movy yak chynnyk pedahohichnoi maisternosti* [Speech etiquette of a foreign language teacher as a factor of pedagogical mastery]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky* [Actual Problems of Sociology, Psychology, Pedagogy], 3(28), 45–49. Retrieved from: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/229856553.pdf> [in Ukrainian].
11. Nikitina, A. V. (2013). *Pedahohichnyi dyskurs uchytielia-slovesnyka: monohrafiia* [Pedagogical discourse of a teacher of language and literature: monograph]. Lenvit. [in Ukrainian].
12. Ohiyenko, I. (Metropolitan Ilarion). (2004). *Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy* [History of the Ukrainian literary language] (M. S. Tymoshyk, Ed.; 2nd ed.). *Nasha kultura i nauka*. [in Ukrainian].
13. *Pedahohichna Konstytutsiia Yevropy* [Pedagogical Constitution of Europe]. Retrieved from: svitovid6.webnode.com.ua [in Ukrainian].
14. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy* [Ministry of Education and Science of Ukraine]. (2014). *Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalnoho protsesu u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Regulations on organization of the educational process in higher education institutions]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text> [in Ukrainian].
15. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy* [Ministry of Education and Science of Ukraine]. (2024). *Profesiiniyi standart "Vychitel zakladu zahalnoi serednoi osvity"* [Professional standard "Teacher of a general secondary education institution"]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia> [in Ukrainian].
16. *Ramkova prohrama z nimetskoi movy profesiinoho spilkuvannia dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy* [Framework program for German professional communication for higher education institutions]. (2014). Lenvit. [in Ukrainian].
17. Svyrydiuk, V. P. (2024). *Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv nimetskoi movy pid chas samostiinoi roboty: monohrafiia* [Formation of foreign language communicative competence of future German language teachers during independent work: monograph]. *Vydavnychiy tsentr KNLU*. [in Ukrainian].

18. Struhanets, L., Bobesiuk, O., et al. (2015). Kultura movy: vid teorii do praktyky: monohrafiia [Language culture: from theory to practice: monograph]. Navchalna knyha – Bohdan. [in Ukrainian].
19. Tarnopolskii, O. B., & Kabanova, M. R. (2020). Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli: pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education: textbook]. Universytet imeni Alfreda Nobelia. [in Ukrainian].
20. Byram, M. (1991). Teaching culture and language: towards an integrated model. In D. Buttjes & M. Byram (Eds.), *Mediating languages and cultures. Towards an international theory of foreign language education* (pp. 17–30). *Multilingual Matters*. [in Ukrainian].
21. Demčišák, J. (2023). DaF-Unterricht im Online-Bereich: Ein methodischer Wegweiser [DaF teaching in the online environment: A methodological guide]. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Retrieved from: https://duo.germanistik-ucm.eu/wp-content/uploads/DaF-Unterricht-im-Online-Bereich_web.pdf. [in Ukrainian].
22. Hirschfeld, U. (2002). Phonetik im Kontext mündlicher Fertigkeiten [Phonetics in the context of oral skills]. *Babylonia*, (11), 10–17 [in Ukrainian].
23. Hirschfeld, U., & Reinke, K. (2016). Phonetik im Fach Deutsch als Fremd- und Zweitsprache [Phonetics in German as a foreign and second language]. Erich Schmidt Verlag. [in Ukrainian].
24. Leenen, R. (2007). Interkulturelles Training: Psychologische und pädagogische Ansätze [Intercultural training: psychological and pedagogical approaches]. In J. Straub, A. Weidemann, & D. Weidemann (Eds.), *Handbuch interkulturelle Kommunikation und Kompetenz: Grundbegriffe – Theorien – Anwendungsfelder* (pp. 773–784). Verlag J. B. Metzler [in Ukrainian].
25. Lösener, H. (2000). Zweimal Sprache: Weisgerber und Humboldt [Twice language: Weisgerber and Humboldt]. In K. Dutz (Ed.), *Interpretation und Re-Interpretation. Beiträge zu einem Kolloquium anlässlich des 100. Geburtstag von Johann Leo Weisgerber (1899–1985)* (pp. 197–212). Nodus Publikationen. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 12.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026